

سرشناسه	فاضلی، صدیقه، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور	آب و توسعه پایدار زیست محیطی از دیدگاه اسلام / صدیقه فاضلی.
مشخصات نشر	یزد: شهد علم، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۹۰ص. م.س ۵/۲۱×۵/۱۴؛
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۴۱۸-۸۱-۸
وضعیت فهرست نویسی	فبیا:
یادداشت	کتابنامه: ۱۸۱-۱۹۰.
موضوع	حفاظت محیط زیست -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام Environmental protection -- Religious aspects -- Islam
	توسعه پایدار -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام Sustainable development -- Religious aspects -- Islam
	آب -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام Water-- Religious aspects -- Islam
رده بندی کنگره	۱۵۵/BP۲۳۰:
رده بندی دیویی	۴۸۳/۲۹۷:
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۵۸۵۷۰:
اطلاعات رگورد کتابشناسی	فبیا:

نشر، پخش، فروش: یزد: انتشارات شهد علم
همراه ۰۹۱۲۵۵۱۰۰۸۱

آب و توسعه پایدار زیست محیطی از دیدگاه اسلام
صدیقه فاضلی

ناشر: انتشارات شهد علم

نوبت چاپ: اول - آبان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه - قطع رقعی

صفحه ارا: سیداحمدسیدعلی زاده

قیمت ۶۵۰۰۰ تومان

۹۷۸-۶۰۰-۸۴۱۸-۸۱-۸

پیش گفتار

«توسعه پایدار» از جمله مفاهیمی است که در دهه اخیر، موضوع بسیاری از مطالعات در حوزه‌های گوناگون قرار گرفته است. توسعه پایدار؛ توسعه‌ای است که نیازهای نسل حاضر را بدون کاهش توانایی نسل آینده در برآورده ساختن نیازهای خود، برآورده سازد.

مخاطره‌ها و بحران‌های محیط‌زیست یکی از مهم‌ترین معضلاتی است که انسان معاصر را با مشکلات مواجه کرده است. به‌طوری‌که با توجه به علائم و نشانه‌های تهدیدکننده آن، نسل‌های کنونی و آینده در معرض خطر قرار گرفته‌اند. حفظ و نگهداری محیط‌زیستی سالم و پاک، یکی از الزامات بشری است که می‌بایست مورد توجه ویژه عموم قرار گیرد. دین مبین اسلام نیز که بر پایه عقاید و معارف الهی بنیان نهاده شده است، متضمن دستورات فراوان در باب حفاظت محیط‌زیست و توسعه پایدار آن بوده و دارای اصول و قواعد کلی و جزئی است که بر اساس آن

هیچ کس حق ضرر زدن به انسان‌ها، حیوانات، درختان، گیاهان و... و سایر نعمات الهی را ندارد.

با تأمل در تعالیم اسلامی، به راحتی می‌توان آموزه‌هایی را یافت که بیانگر دیدگاه کلی اسلام درباره چگونگی استفاده از منابع طبیعی با توجه به پیامدهای زیست محیطی آنها است. از نظر اسلام، خداوند طبیعت و محیط زیست را برای انسان آفریده است و بشر حق تصرف در آن را دارد؛ اما از سوی دیگر، تأکید می‌کند که این حق اختصاص به یک فرد، گروه و یا یک نسل ندارد، بلکه باید بهره‌برداری از آن اصولی و عادلانه باشد. آب، گنجینه مشترک انسان‌هاست که باید به نسل‌های بعدی سپرده شود. وی نگهداری این منبع بسیار مهم و حیات‌بخش و روش‌های گوناگونی در آیات و روایات برای نسل‌های آینده بیان شده است؛ از قبیل ساخت سد، نگهداری از آب‌های زیرزمینی، احداث قنات و....

بنابراین، اسراف و سوءاستفاده هریک از منابع محیط زیست و به‌ویژه آب - که می‌تواند منجر به تخریب و نابودی محیط زیست گردد و باعث تعرض به حقوق دیگران به‌ویژه نسل‌های آینده شود و سبب ناپایداری توسعه شود - ممنوع و مورد مذمت خداوند و پیامبر و ائمه: هست.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
فصل اول	
حفاظت از محیط‌زیست به منظور توسعه‌ای پایدار	۱۵
شاخص‌های توسعه پایدار	۱۷
تعریف و مفهوم توسعه	۲۰
مفهوم پایداری	۲۱
مفهوم توسعه پایدار	۲۲
اصول پایداری	۲۴
شاخص‌های توسعه پایدار از دیدگاه اسلام	۲۵
شاخص توسعه پایدار	۲۵
۲. شاخص بهره‌وری و بهره‌برداری	۲۶
۳. شاخص تعادل	۲۷
۴. شاخص عدالت و برابری	۲۹
۵. شاخص مسئولیت	۳۱
۶. شاخص انسان	۳۴
مفهوم محیط‌زیست	۳۵

تحلیل نهایی فصل ۳۸

فصل دوم

مبانی حفظ محیط زیست و توسعه پایدار آن در اسلام ۳۹

ویزگی‌های توسعه پایدار ۳۹

۱. توسعه یافتگی ۴۰

۲. عدالت ۴۲

۳. سلامت محیط زیست ۴۶

دیدگاه‌های مختلف در مورد توسعه پایدار ۵۱

۱. دیدگاه پر نشیب و آزاردهنده توسعه ۵۱

۲. دیدگاه توسعه پایدار ضعیف ۵۲

۳. دیدگاه توسعه پایدار قوی ۵۳

۴. دیدگاه ایده‌آل توسعه پایدار ۵۴

دیدگاه اسلام در مورد توسعه پایدار ۵۴

۱. توسعه پایدار اقتصادی از دیدگاه اسلام ۵۶

اختیارات حاکم اسلام در کنترل فعالیت‌های اقتصادی ۶۰

۲. توسعه پایدار اجتماعی از دیدگاه اسلام ۶۳

۳. توسعه پایدار زیست محیطی از دیدگاه اسلام ۶۴

مبانی حفظ محیط زیست در اسلام ۶۷

۱. مبانی کلامی ۶۸

۲. مبانی فقهی ۷۷

۳. مبانی اخلاقی ۸۳

تحلیل نهایی فصل ۸۷

فصل سوم

- راهکارهای حفاظت از محیط‌زیست و توسعه پایدار آن در اسلام ۸۹
- محیط‌زیست از دیدگاه اسلام ۹۱
- الف) کوه، محل تجلی پروردگار ۹۲
- ب) پرندگان لشکر خداوند ۹۳
- ج) دریا، سفره گسترده نعمت‌های الهی ۹۳
- د) درخت، وسیله گفت‌وگویی خداوند با حضرت موسی ۹۴
۱. محیط‌زیست در آیات ۹۶
۲. محیط‌زیست در روایات ۱۰۳
- راهکارهای حفاظت از محیط‌زیست از دیدگاه اسلام ۱۰۸
۱. راهکارهای اقتصادی ۱۱۰
۲. راه‌کارهای بهداشتی ۱۱۵
۳. راهکارهای اخلاقی ۱۱۸
۳. راهکارهای حقوقی ۱۲۳
- سازگاری بهره‌برداری منابع زیست‌محیطی با توسعه پایدار ۱۲۴
- تأثیر احیای محیط‌زیست در سعادت آخرت ۱۲۷
- تحلیل نهایی فصل ۱۳۰

فصل چهارم

- نقش آب در توسعه پایدار زیست‌محیطی ۱۳۳
- اوصاف آب در قرآن ۱۳۴
۱. معانی آب در قرآن ۱۳۴
۲. آب، مایه زندگی و حیات ۱۳۷